

говорячи вже про соціальні та психологічні. Ставлення майбутнього інженера до організації, відчуття гордості за свою приналежність до неї забезпечують можливість розкриття ним своїх творчих здібностей для підвищення продуктивності праці.

Сучасний керівник, якщо він хоче, щоб керована ним організація успішно функціонувала і розвивалась, має знати психологічні закономірності відповідальності і управління, в тому числі положення і рекомендації стосовно ефективного спілкування з персоналом. Вивчення нарисної геометрії сприяє формуванню відповідальності інженера у професійній діяльності, допоможуть успішно кожному досягти життєвих цілей.

Список літератури: 1. Михайлов В.Д., Михайлова Т.М. Инженерный труд в условиях постиндустриального общества. – М., 2000. – 333 с. 2. Иловайский И.В. Инженерное дело: маленькая энциклопедия. – Новосибирск, 1999. – 423 с. 3. Пономарьов О.С. Відповідальність в системі професійної компетентності фахівця: навч. метод. посібник / О.С. Пономарьов, М.К. Чеботарьов. – Х.: Підручник НТУ «ХПІ», 2012. – 220 с. 4. Філософія спілкування : філософія, психологія, соціальна комунікація [Текст]: наук. практ. журн /Харк. нац. техн. ун-т сіл. гос-ва; редкол.: С.О. Заветний (голов.ред) та ін. – Х.: ХНТУСГ 2008. – 195 с. 5. Михайленко В.Є., Найдиш В.М., Скидан І.А. Інженерна та компютерна графіка. 2-ге вид., переробл. – К.: Вища шк., 2001. – 350 с. 6. Філософський словник соціальних термінів / [В.П. Андрущенко, Т.В. Андрущенко, В.Г. Антоненко та ін.]; Під заг. ред.: В.П. Андрущенко. – [3-те вид., допов.]. – К.; Х.:Р.И.Ф., 2005. – 671 с.

*Бойчук Ю.Д., Науменко Н.В.
м. Харків, Україна*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОГО ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Проблема людини та її здоров'я – одвічна проблема, стрижнем якої є шлях до вільного гармонійного розвитку особистості. Бути здоровим і якомога рідше хворіти – природне бажання і прагнення людини, її неусвідомлена потреба. Здоров'я – основа всіх наших справ і починань, трудових і творчих звершень, сподівань, надій на майбутнє. Тому в усі часи здоров'я було і залишається основною сутністю людського існування.

Поняття «здоров'я» досить складне і характеризує результат взаємодії індивіда з оточуючим середовищем – умови існування, провідні

мотиви його життєдіяльності і світобачення. Поняття здоров'я має широкий інтегральний зміст, для розкриття якого потрібні знання з різних галузей людинознавства.

Проте, на сьогоднішній день немає загальноприйнятого визначення терміна «здоров'я». Існує більш ніж 480 дефініцій цієї категорії, яка несе в собі фізичне, соціальне, психічне та духовне навантаження. Від того, з яких філософських позицій воно розглядається, залежить, яким аспектам надається перевага.

З огляду на те, що феномен людини становить собою діалектичну єдність матеріального і духовного, біологічного і соціального, особистого і суспільного, виникає необхідність розглядати духовну складову здоров'я людини більш детально.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив визначити «духовне здоров'я» як рівень розвитку моралі, систему мислення людини та його відношення до навколишнього світу, вміння будувати свої стосунки з іншими людьми, здібності до аналізу ситуації, прогнозування та розвиток різних ситуацій і відповідно до цього будування моделі своєї поведінки.

У кожній людини свій темп розвитку та своя стадія духовного вдосконалення залежно від рівня розвитку душі та від якості способу життя, індикатором яких є здоров'я людини. Допомогу і підтримку в цьому процесі надають батьки, вчитель, які формують особистість дитини.

Духовне здоров'я людини формується багатьма чинниками. Традиційними є вплив батьків, їх світогляд, переконання, культура, традиції, побут. Не останню роль відіграє національна внутрішня політика держави, яка реалізується через освітні заклади: дошкільні, шкільні, позашкільні, вищі навчальні заклади різних рівнів акредитації.

Духовне здоров'я особистості формується впродовж всього життя від самого народження. На його формування на початку впливають батьки і сім'я загалом, потім вихователі та вчителі у дитсадках та школах. Роль останніх є найвагомішою.

В. Сухомлинський надавав великого значення матері як берегині домашнього вогнища, духовному, моральному стрижню сім'ї. Мета матері – повернути дитині духовну, моральну самосвідомість народу, його традиції, культуру, елементи побуту, ті моральні основи, які відображають загальнолюдські цінності [4].

Людські цінності властиві кожному, але для того, щоб їх ствердити, педагогічний процес повинен бути здатним перетворити культурні, духовні надбання в настанову й поведінку, що засновані на моралі, духовності, психологічному єднанні [1, с. 6].

З приходом дитини до школи, в її життя входить вчитель, який сприяє швидкому становленню її особистості. Становлення активної по-

зиції стосовно життя, розвиток в дитині творця й умільця варто заохочувати, інакше сформується психокомплекс «незнайки і невмійки».

Зокрема, виховання дітей 6–10 років В. Сухомлинський називав «школою сердечності». Він радив педагогам і батькам дітей вчити добру, любові, милосердю. Для цього необхідно, щоб вихованці постійно бачили гуманістичний зміст учинків і поведінки тих, хто їх оточує: рідних, близьких, вчителів, дорослих, а педагог, у свою чергу, повинен регулярно організовувати спільну діяльність, спрямовану на з'ясування змісту дитячого вчинку – як позитивного, так і негативного.

Загалом педагог школи повинен бути високоморальним, високодуховним не лише на словах, а й у своїх діях, тому що його вихованці не тільки довірливі, а й дуже сензитивні до всілякого роду обману чи розбіжностей між «словом і ділом».

Отже, особливе значення має збереження й розвиток духовного здоров'я в дитячому віці, тому що, ті основи духовного здоров'я, які придбала дитина в дитинстві, залишаться в неї на все життя.

Це особливий період у житті дитини, який пов'язаний з приходом дитини до школи, з адаптацією до нового колективу, з появою нових вимог та обов'язків. В умовах навчально-виховного процесу в школі істотно змінюється соціальний стан дитини, а це, в свою чергу, визначає зміни в спрямованості та змісті розвитку особистості молодшого школяра. У цьому віці у дитини починає формуватися нова вища потреба – навчатися. У процесі навчання в школі дана потреба сприяє формуванню у дітей уміння навчатися, а також здатності критично мислити, як слідство, основи культури здоров'я та ціннісне відношення до нього важливо закладати саме в цей період життя. Неправильна організація навчально-виховного процесу сприяє виникненню перевантажень, які призводять до перевтоми та різкому погіршенню здоров'я молодших школярів.

Молодший шкільний вік – це період позитивних змін та перетворень, що відбуваються з особистістю. Якщо в цей період молодший школяр не відчуває почуття радості від пізнання, у нього не виникає впевненості у своїх здібностях і можливостях, то зробити це в подальшому розвитку буде дуже важко. Чим більше дитина отримує позитивних емоцій та досвіду, тим легше буде їй впоратися з проблемами, які виникатимуть у підлітковому віці [3].

Саме в цьому віці закладається фундамент моральної поведінки, відбувається засвоєння моральних норм поведінки, починає формуватися суспільна спрямованість особистості. Дитина знаходиться у тісній емоційній взаємодії з учителем. Почуття та емоції відіграють значну роль у навчальній роботі. Зацікавленість, захопленість, впевненість у своїх силах, задоволення – усе це стає стимулом до навчання. Учням

початкової школи імponує, коли вчитель оказує їм підтримку в навчальній діяльності, веде себе як справжній товариш. Разом з цим дуже болісно вони сприймають вчителя тоді, коли від пригнічує їх прагнення бути активними та вільними в діяльності та в спілкуванні, поділяє їх на поганих та гарних учнів, нестійкий у прояві гарного ставлення до них, агресивний, не забезпечує їм стану захищеності. Ураховуючи це, вчитель повинен будувати взаємовідносини з молодшими школярами. Доброта, тактовність, чуйність та уважність до кожної дитини є запорукою не тільки добрих взаємовідносин, але й важливим чинником формування позитивної самооцінки школяра, створення ситуації успіху в навчальній діяльності та міжособистісних стосунках [2].

Дитина в молодшому шкільному віці ще не може самостійно досягнути зв'язки та закономірності, вона бажає пізнавати та навчатися за допомогою дорослого, який стає для нього авторитетом і основою розвитку стійкого емоційного життя. Авторитет – це призма, через яку дитину дивиться на світ. Важливо, щоб таким авторитетом став для учня учитель. Дитині цього віку потрібні не тільки авторитети оточуючих людей, які є втіленням моральності та інтелектуальних сил, потрібні і духовно сприймаючі авторитети – приклади великих історичних подій, біографії видатних людей тощо [5].

Дитина як губка всмоктує нову інформацію, яка завжди спричинює цікавість, мотиваційні прагнення. Усвідомлення важливості навчання, як попередніх надбань суспільства, приходить до дитини значно пізніше. Тому виховний процес повинен бути не експериментальним, а стабільним і безперервним, нести зерна ідейності, що сформувала нація. Отже, будь які процеси санації моралі у вихованні є недоречними.

Формуючи духовне здоров'я молодших школярів, актуальним є формування гуманних відносин між дітьми, виховання в них моральних почуттів. Для цього вчитель з дітьми проводить безліч різноманітних заходів: бесіди на етичні теми, читання художньої літератури, обговорення позитивних та негативних вчинків дітей.

Необхідною умовою формування моральної сфери дитини стає організація спільної діяльності дітей, яка сприяє розвитку спілкування та взаємовідносин дітей один з одним, в процесі яких дитина засвоює соціально-історичний досвід, отримує уявлення про іншу людину та про самого себе, про свої можливості та здібності.

Дуже важливо виховувати в дітях доброту, щирість душі, впевненість в собі, вміння насолоджуватися навколишнім світом. Це підготує малечу до вступу в «доросле» життя, з її нормами та вимогами, сформує оптимістичне сприйняття життя, зробить їх колективістами, які прагнуть зробити нашу землю ще краще.

Отже, духовне багатство обов'язково передається через навчання, де б воно не відбувалося і хто б не навчав. Воно має найбільшу силу впливу на особистість і майже не змінюється протягом життя людини. Той, хто віддає – сам стає багатшим. Високий ступінь духовності зміцнює однойменний аспект здоров'я його власника, сприяє творчому розвитку, покращує фізичний стан, у стабільних соціально-економічних умовах збільшує тривалість життя.

Список літератури: 1. Васюк М.М. Психічне і духовне ставлення людини як проблема валеології / М.М. Васюк, Б.Т. Кутько // Валеологія: сучасний стан, напрямки та перспективи розвитку : III Міжнар. наук.-практ. конф. : матер. конф. – Х. : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2003. – С. 5–13. 2. Истратова О.Н. Справочник психолога начальной школы / Истратова О.Н. – Ростов н/Д. : Феникс, 2008. – 442с. 3. Реан А.А. Психология человека от рождения до смерти / Реан А.А. – СПб. : ПРАЙМ-ЕВРОЗНАК, 2002. – 656 с. – (Серия «Психологическая энциклопедия»). 4. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка / В.О. Сухомлинський. – К. : Рад. шк., 1978. – С. 114. 5. Штайнер Р. Воспитание ребенка с точки зрения духовной науки / Штайнер Р. ; пер. с нем. – Калуга : Духовное познание, 1992. – 72 с.

*Будник О.Б.
м. Львів, Україна*

МОНІТОРИНГ ДУХОВНО-МОРАЛЬНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У сучасних умовах утверджується тенденція віддалення освіти й культури, внаслідок чого освіта втрачає свою культуротворчу функцію, обмежуючись професійною підготовкою студента. Тому постало питання про забезпечення органічної єдності освіти й культури, гуманізацію та гуманітаризацію педагогічного процесу задля введення «освіти у культурний контекст епохи» [6, с. 114]. У соціально-виховному середовищі ВНЗ важливим є акцентування на гуманізації міжособистісних взаємин викладачів і майбутніх фахівців на основі визнання високих моральних цінностей (моральних знаннях, переконаннях, совісті, обов'язку, відповідальності тощо). Особливість моральних відносин, за Г. Васяновичем, полягає в їх ціннісно-регулятивному та безпосередньому оцінювальному характері, тобто вони ґрунтуються на моральній оцінці, яка передбачає функції регуляції, контролю щодо дотримання суб'єктами взаємодії моральних принципів, норм, вимог, традицій,